sia įvairių, ypač pastarojo laikotarpio, daiktų iki šiol, ir aptikta geriau apsaugotame piliakalnio aikštelės Š pakraštyje. Galimas dalykas, kad šioje pilies dalyje buvo saugomas vertingiausias turtas. Galbūt čia, bent jau pavojaus metu, galėjo slėptis ir pilies valdovas bei jam artimi žmonės.

Vytautas Daugudis

## VERŠVŲ PILIAKALNIO IR GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI

1986 m. MA II vykdė Veršvų piliakalnio ir tęsė jo gyvenvietės kasinėjimus (žr. ATL 1984 ir 1985 metais. - V., 1986 m. - P. 22-23).

Piliakalnis yra Kauno V pakraštyje, dešiniojo Nemuno kranto slėnio kyšulyje, kurį iš trijų pusių juosia slėnio daubos, o kiek toliau nuo jo į ŠR, maždaug per 7 m aukščiau kyšulio esančiame apie 1 ha ploto lauke, buvo išlikę jo gyvenvietės pėdsakai. Nuo lauko pusės piliakalnis buvo atskirtas dabar jau užslinkusiu iki 27 m ilgio ir apie 4 m pločio viršuje grioviu, už kurio - 6 m aukščio iš išorės ir 4 m aukščio nuo aikštelės pylimas. Išliko tik apie 10 m ilgio piliakalnio pylimo atkarpa ir maždaug 10x17 m dydžio aikštelės PR dalis. Pastarajame ištirtas 57 $m^2$, o gyvenvietėje - 155 $m^2$ plotas, kur aptiktas 0,3-1,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Piliakalnyje ir gyvenvietėje ryškiau išsiskyrė 3 kultūrinio sluoksnio horizontai: I tūkstantmečio pr.m.e., I m.e. tūkstantmečio ir II tūkstantmečio pradžios.

Kiek geriau buvo išlikęs apatinysis, ankstyvasis kultūrinio sluoksnio horizontas, kuriame (piliakalnyje ir gyvenvietėje) aptikta primityvių stulpinės konstrukcijos medinių pastatų pėdsakų. Pastatai buvę keturkampio plano, su užapvalintais kampais. Jų sienos buvo iš tankiai statmenai į žemę sukaltų 4-10 cm storio kuolų, kurių tarpai, atrodo, išpinti 2-3 cm stor

virbais ir apkrėsti moliu. Pastatų vietose bei aplinkumoje aptikta židinių, įrengtų apvaliadugnėse, daugiausia 0,5-0,6 m skersmens ir 0,3-0,4 m gylio duobelėse.

Geriausiai išlikę tokio pastato pėdsakai aptikti PR gyvenvietės dalyje. Jis buvęs apie 6 m ilgio, iki 3 m pločio, pertvara beveik perskirtas į dvi, maždaug 2x3 ir 3x3 m dydžio patalpėles. Ties ŠV jo kampu tarsi buvęs apie 1 m pločio įėjimas. Pastato sienos buvo maždaug 30 cm įleistos į žemę. Didesnėje, V jo patalpoje rastos 2 titnago nuoskalos. Židinio pėdsakų pastato viduje nepastebėta. Tiktai per 1-3 m į P nuo jo aptikti 4, o per 1,5 m į V - 1 židinys. Pastarieji buvo nevienodame atstume vienas nuo kito ir ne vienoje eilėje. Taigi atrodo, kad jie nevienalaikiai. Tai apvaliadugnės 0,25-0,4 m gylio, viršuje 0,5-0,6x0,6-0,9 m dydžio, dažniausiai ovalios duobelės, kuriose buvo smulkių angliukų, dažnai nedidelių apdegusių molio tinko gabalėlių, o apačioje - 10-20 cm storio susigulėjusių pelenų sluoksnelis. Viename šių židinių (Nr. 1) aptikta akmeninio, vadinamojo baltiško tipo, kirvelio su skyle kotui penties dalis, 2 titnago nuoskalos ir keletas smulkių silpnokai išdegtų lipdytų puodų šukelių lygiu paviršiumi. Kitame židinyje (Nr. 2) taip pat rasta keletas tokių pat puodų šukelių, o dar viename židinyje (Nr. 3) - aptiktas titnaginis šoninis grandukas. Be to, minėtų židinių aplinkumoje taip pat rasta: 3 titnaginiai grandukai, peiliuko ir skaldytinio dalys ir keliolika įvairios formos bei dydžio titnaginių skelčių bei nuoskalų. Tai rodytų, kad toje vietoje savo metu buvo gaminami įvairūs titnaginiai įrankiai bei kiti buitiniai reikmenys. Greičiausiai kažkokiems tikiniams reikalams tuomet naudotas ir aprašytasis pastatas.

Be minėtų radinių, ankstyvajame kultūrinio sluoksnio horizonte, ypač gyvenvietės pakraščiuose stovėjusių pastatų vietose bei aplinkumoje, dar aptikta: 9 titnaginiai grandukai, 1 gremžtukas, peiliuko dalis, 12 įvairios formos bei dydžio skaldytinių, 40 su viršum

įvairių skelčių, nuoskalų ir nedidelis kiekis lipdytų puodų smulkių šukelių lygiu bei neryškiai brūkšniuotu paviršiumi. Puodai buvę silpnokai išdegti, beveik tiesiomis sienlėmis, kartais kiek į išorę atlenktais angų pakraštėliais. Jų molyje pastebima nemaža stambokų grūsto akmens trupinių. Sienelių storis daugiausia - 0,5-0,6 cm.

Iš minėtų radinių atrodo, kad ankstyvasis tyrinėtų paminklų kultūrinio sluoksnio horizontas greičiausiai priklauso II tūkstantmečio pr.m.e. pabaigai bei I tūkstantmečio pirmajai pusei.

Vidurinysis m.e. I tūkstantmečio kultūrinio sluoksnio horizontas piliakalnyje labai suardytas. Išliko tiktai keletas smulkių lipdytų puodų šukelių lygiu paviršiumi. Gyvenvietėje, šiame sluoksnyje rasti taip pat antžeminių keturkampio plano jau tvirtesnės stulpinės konstrukcijos pastatų, statytų iš 20-30 cm storio stulpų, pėdsakai. Tikslesni jų matmenys nenustatyti. Jų vietoje bei aplinkumoje rasta: keletas geležinių peilių, ylų dalių, šlako ir lipdytų puodų šukių ryškiau brūkšniuotu, tarsi kruopėtu bei ryškiai grublėtu paviršiumi.

Viršutiniajam, labai suardytam, daugiausia m.e. II tūkstantmečio pradžios kultūrinio sluoksnio horizontui piliakalnyje priklauso jo pylimo vidinėje pusėje aptikto, atrodo, ilgo sudegusio medinio gynybinio-ūkinio pastato liekanos. Gyvenvietėje šiame sluoksnyje pastebėti keturkampio plano sudegusių medinių pastatų pėdsakai. Atrodo, kad pastarieji statyti iš kampuose sukirstų rąstų, kai kurie buvę su skeltų ir tašytų storų lentų grindimis. Pastarajame sluoksnyje piliakalnyje ir daugiausia gyvenvietėje aptikta keletas geležinių peilių, ylų dalių, akmeninių galąstuvų, akmeninių sukamųjų girnų dalių bei žiestų puodų šukių, kurių dalis puoštos horizontalių lygiagrečių, banguotų linijų bei pailgų įkartų ornamentais.

Esami duomenys rodo, kad II tūkstantmečio pradžioje ant Veršvų piliakalnio stovėjo medinė pilis, prie kurios iš ŠR šliejosi nemažas papilys. Greičiausiai ši pilis buvo sunaikinta kovų su kalavijuočiais

bei kryžiuočiais metu. Jos ypač padažnėjo XIV a. antroje pusėje.

XVIII-XIX a., piliakalnio aikštelėje stovėjo kažkokio amatininko dirbtuvė (kalvė?). Išlikusi tik iš stambokų akmenų (iki 15x18x25 cm dydžio) ir molio darytos krosnies apatinė dalis, nemažas kiekis geležies šlako bei įvairių ketaus dirbinių dalių. Išlikusios krosnies dalies ilgis kartu su iš V pusės buvusia pakura - apie 3 m, plotis ties viduriu - 1,6 m.

Elena Grigalavičienė

## JUODONIŲ PILIAKALNIO (ROKIŠKIO RAJ.) TYRINĖJIMAI

Rokiškio rajone, 8-me kelio nuo Svėdasų link Rokiškio kilometre, Juodonių kaime, kairėje kelio pusėje yra seniai žinomas Juodonių piliakalnis ir šalia jo gyvenvietė. 1958-1959 m. MA II kartu su Rokiškio kraštotyros muziejumi tyrinėjo PR piliakalnio papėdėje esančią gyvenvietę (atidengtas 220 $m^2$ plotas). Tyrinėjimams vadovavo instituto bendradarbė Laima Nakaitė. Nustatyta, kad čia gyventa V-VIII ir X-XII a.

Piliakalnis yra aukštos kalvos gale, PR buvusio ežero krante. Kalvos aukštis nuo vandens pusės apie 19 m, kitur - 4-8-17 m. Viršutinė šlaitų dalis - 3,5-4 m, labai stati. Apie šlaitų vidurį kalvą supa iš R, Š ir ŠV pusės 3-4 m ir 5-7 m pločio terasa, V pusėje kylanti į kalną. Žemiau terasos šlaitai nuolaidūs. Aikštelė 45x50 m dydžio, beveik apskrita, aukščiausia PR , mažiausiai apsaugotoje pusėje, žemėja ežero link apie 3 m.

Piliakalnis smarkiai apardytas, aikštelėje palaidoti Pirmajame pasauliniame kare žuvę kariai, PV šlaite padarytas kelias į aikštelę mašinoms. Dėl to labai nukentėjo piliakalnio šlaitai, viršutinis kultūrinis sluoksnis, po velėna esantys akmenų grindiniai.